

Cihat Yaycı

Türkiye-Libya Arasında İmzalanan Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşması'nın Sonuç ve Etkileri

TÜRKİYE, İMZALADIĞI ANLAŞMA İLE ULUSLARARASI KAMUOYUNA HUKUK VE DİPLOMASİ ARAÇLARINI KULLANDIĞI YÖNÜNDEKİ MESAJI NET ŞEKİLDE VERMİŞTİR. BU ADIMLA BİRLİKTE SİYASİ ÜSTÜNLÜK ELE GEÇİRİLMİŞ VE MEŞRU HAKLARIMIZIN HUKUKİ ALT YAPISI DAHA SAĞLAM HALE GETİRİLMİŞTİR.

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının paylaşımı mücadelesinin temelini enerji kaynaklarına sahip olma, sorunların temelini ise Yunanistan-GKRY (Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) ikilisinin uluslararası hukuka aykırı olarak Türkiye'yi dışlayan ve diğer kıyıdaşların hakkını da aşındıran, denizleri sahiplenme girişimleridir.

Sürecin Arka Planı ⁽¹⁻²⁾

GKRY, 2 Nisan 2004'te (21 Mart 2003'ten itibaren geçerli olmak üzere) sözde "Kıbrıs Cumhuriyeti" adına MEB ilanında bulunmuş, 2003'te Mısır, 2007'de Lübnan ve 2010'da İsrail ile MEB sınırlandırma anlaşmaları imzalamıştır.

Ayrıca GKRY, sözde MEB'inde 26 Ocak 2007'de 13 adet petrol arama ruhsat sahası ilan etmiş, müteakiben bu sahalarda 3 tur ruhsat ihalesi (Mayıs 2007, Aralık 2012, Mart 2017) yapmıştır. Bu sahalardan 1, 4, 5, 6 ve 7 numaralı sahalarda Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı ve muhtemel MEB'i ile kısmen örtüşmektedir.

GKRY tarafından 17 Eylül 2019'da sözde 7 nolu parsel için de ENI ve TOTAL firmalarıyla anlaşma imzalanmış, ayrıca sözde 2, 3, 8, 9 nolu parsellere anlaşmayla TOTAL firması da dahil edilmiştir. GKRY tarafından 2019-2020 döneminde 9 farklı sondaj faaliyetinin hedeflendiği açıklanmıştır.

GKRY'nin yanı sıra Yunanistan'ın Girit, Kaşot, Kerpe, Rodos ve Meis adalarını birleştiren hayali bir hattı esas alarak Mısır ve Libya ile münhasır ekonomik bölge sınırı çizme çabaları da sürmektedir.

Bu konjonktürde; "Yunanistan-Mısır ve Yunanistan-GKRY arasında deniz yetki alanlarının paylaşımına dair anlaşmaların imzalanması" ulusal hak ve menfaatlerimize zarar verebilecek en kötü senaryodur. Böyle bir durumda uluslararası hukuktan kaynaklanan yaklaşık 186 bin kilometrekarelik deniz yetki alanımız 41 bin kilometrekare ile sınırlanacak, sözde Seville Haritası hayata geçmiş olacaktır.

Tüm bu süreçte Türkiye ise belli-başlı olarak;

- 2 Mart 2004'te BM'ye verilen nota ile Türkiye'nin 32° 16'' 18' Doğu boylamının batısında egemen hakları olduğu ilk kez

ortaya konmuş (sonraları defalarca yinelenmiştir),

- 4 Ekim 2005'te BM'ye verilen nota ile Türkiye'nin 32° 16'' 18' ile 28° Doğu boylamı arasında 34° Kuzey enlemi kuzeyinde kalan deniz alanlarının kendi kıta sahanlığı olduğu ve 28° Doğu boylamının batısında Ege Denizi'ndeki Türk-Yunan kıta sahanlığı sınırının Akdeniz'e ulaştığı noktaya kadar batıya uzanacağı bildirilmiş,
- 2006'da Türk Deniz Kuvvetleri bölgede Akdeniz Kalkanı Harekati'nı başlatmış,
- 21 Eylül 2011'de KKTC ile kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşması imzalamış, müteakiben KKTC Bakanlar Kurulu tarafından 22 Eylül 2011'de Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına Kıbrıs Adası'nın etrafında hidrokarbon işletme ruhsatları verilmiş,
- 27 Nisan 2012'de Bakanlar Kurulumuz tarafından alınan bir kararla, Türk Kıta Sahanlığında Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına 9 Ağustos 2007'de verilen ruhsat sahalарına yenileri eklenmiş ve söz konusu sahalарın batı sınırları 28° Doğu boylamına dayandırılmıştır.

- 12 Mart 2013'te AB ve BM'ye verilen nota ile 32° 16' 18' Doğu boylamından başlayan ve Mısır-Türkiye kıyıları arasındaki ortay hattı takip eden, 28° Doğu boylamı arasında kalan alanın Türk kıta sahanlığı olduğu, 28° Doğu boylamının batısında kalan kıta sahanlığının ise ilgili ülkelerin katılımı ile yapılacak bir anlaşma ile belirleneceği deklare edilmiş,
- 18 Mart 2019'da BM'ye verilen nota ile söz konusu sınırlar teyit edilmiş,
- 13 Kasım 2019 notası ile 28° Doğu boylamının batısında, Türk kıta sahanlığının batı sınırının ilgili adaların karasuların-

dan geçtiği ve adaların Türk kıta sahanlığını kapatamayacağı deklare edilmiştir.

Tüm bu süreçte Türkiye ve KKTC'nin öngörülen deniz yetki alanlarında araştırma ve sondaj gemilerimiz Deniz Kuvvetleri'nin himayesinde faaliyet icra etmiş, bizden izinsiz faaliyetler (çoğunluğu özellikle son 3 yılda olmak üzere 20 gemi, 1 sondaj gemisi) ise engellenmiştir.

Nitekim kararlı faaliyetlerimiz neticesinde, İtalyan ENI ve Fransız Total Şirketleri Kasım 2019'da GKRY'nin sözde 7'nci parselinde sondaj yapmama kararı almıştır. Fakat Doğu Akdeniz'de diğer devletler ya da

yönetimler MEB'i (deniz tabanı, su kütlesi ve üzerindeki tüm canlı ve cansız kaynakları kapsayan) esas alırken, Türkiye tüm bu deklarasyonlarında sadece kıta sahanlığını (sadece deniz tabanını ve cansız kaynakları kapsayan) esas almıştır. Türkiye'nin tüm iyi niyetli girişimlerine rağmen başta GKRY ve Yunanistan olmak üzere diğer kıyıdaş devletler Türkiye'yi yok sayan girişimlerine devam etmişlerdir.

Anlaşmanın İmza Süreci

Böyle bir konjontürde, 2009'da, o güne kadar Türkiye'de deniz yetki alanları haritası çizilirken sadece

Cumhurbaşkanımızın dirayeti ve iradesi ile 27 Kasım 2019'da Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Hükümeti, Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası'nı İstanbul'da imzalamışlardır.

dikey hatların kullanıldığı yanlış bir yöntem izlendiğini, bu yöntem ile sadece Mısır ile karşılıklı kıyılarımız olduğu üzerine çalışma ve deklarasyonlarda bulunulduğunu fark ettim. Halbuki GKRY, Mısır, Lübnan, İsrail ve Yunanistan’ın yaptığı gibi diyagonal hatlar kullanılması gerektiğini ve bu çerçevede Libya ile karşılıklı kıyılarımız olduğunu düşünerek, bilimsel bir çalışma yapmaya başladım. Bunu bir makale haline getirdim ve 2011’de yayımladım. (3)

Bu esnada akademik çalışmalarımı komutanlarıma ve onlar da o dönem başbakanımız olan Recep Tayyip Erdoğan’a arz ettiler. Kendileri de bu görüşleri uygun bulmuş ve Kasım 2010’da bir başka maksatla Libya’ya gittiğinde, o zamanki Libya Devlet Başkanı Kaddafi ile hazırladığım haritalar üzerinden görüştüğü ve mutabık kaldıkları bilgisi edinilmiştir. Ancak bu görüşmeden kısa bir süre sonra Kaddafi’ye karşı Arap Baharı ayaklanması yapılmış ve hayatını kaybetmiş, süreç de akamete uğramıştır. O günden bugüne, bu konuda birçok makale ve kitap yayımlayarak gündemde tutmaya gayret ettim. (4)

Nihayetinde Milli Savunma Bakanı Sayın Hulusi Akar gelinen konjonktürde bu konunun önemini her platformda dile getirmiş, Sayın Cumhurbaşkanımızın tensibi ile Libyalı muhataplarla mekik diplomasisi yapmış, olağanüstü gayret sarfetmiştir. Tüm bunların sonucunda Sayın Cumhurbaşkanımızın iradesi ve iradesi ile 27 Kasım 2019’da “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Libya Devleti Hükümeti Arasında Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası”nı İstanbul’da imzalamışlardır.

Türkiye ile Libya arasında imzalanan Deniz Yetki Alanları Sınırlandırılmasına Dair Mutabakat Muhtırası ile;

- Türkiye’de, 7195 Sayılı Kanunla uygun bulunmuş, 6 Aralık 2019’da onaylanmış ve 7 Aralık 2019’da Resmi Gazete’de yayımlanmış ve iç hukukta yürürlüğe girmiştir.
- Libya Ulusal Mutabakat Başkanlık Konseyi’nde 6 Aralık 2019’da onaylanmış ve Libya iç hukukunda yürürlüğe girmiştir.
- BM’ye bildirilmesiyle birlikte anlaşma dünyaya ilan edilmiştir. Bu anlaşma sayesinde Libya ile Türkiye artık denizden komşu olmuşlardır.

Mutabakat Sonucunda Kazanımlar

Libya ile imzalanan bu mutabakat muhtırası ile şu kazanımların elde edildiğini söyleyebiliriz:

- İlk defa Türkiye bir kıyıdaş devlet ile Münhasır Ekonomik Bölge sınırlandırma anlaşması imzalamıştır.
- Hukuki ve meşru zemin elde edilmiştir.
- Müktesep hak sağlanmıştır.
- Siyasi üstünlük ele geçirilmiştir.
- Deniz yetki alanlarımızın batı sınırı uluslararası hukuka uygun bir şekilde belirlenmiştir. (5-6)
- Böylece meşru haklarımızın hukuki alt yapısı oluşturulmuştur
- Uluslararası kamuoyuna hukuk ve diplomasi araçlarını kullandığımız mesajı verilmiştir.

Türkiye ilk defa bir kıyıdaş devlet ile Münhasır Ekonomik Bölge sınırlandırma anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma ile Türkiye için Doğu Akdeniz’de en kötü senaryo olan Yunanistan-Mısır ve Yunanistan-GKRY arasında deniz yetki alanlarının paylaşımına dair anlaşma yapılması olanağı ortadan kaldırılmıştır.

- Türkiye ile Libya arasında sınırlandırılan deniz yetki alanı şeridi, Yunanistan ile GKRY-Mısır arasında bir kalkan şeklinde yer almıştır.
- GKRY ve Yunanistan ikilisinin savunduğu, AB tarafından desteklenen ve Sevr niteliğindeki sözde Seville Haritası ile Türkiye’yi 41 bin kilometrekarelik bir deniz alanına hapsedmek gayesi ile yapılan siyasi oyunlar ve hesaplar bozulmuştur.
- Türkiye için Doğu Akdeniz’de en kötü senaryo olan Yunanistan-Mısır ve Yunanistan-GKRY arasında sınırlandırma anlaşması yapma olanağı ortadan kaldırılmıştır.

Anlaşmanın Olası Sonuçları

Türkiye’ye karşı en muhtemel 3 hareket tarzı görünmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir;

- a. Yunanistan, Mısır ile deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşması imzalayabilir. Ancak, Yunan adaları, ana karalar gibi kabul edilip Mısır ile ortay hat esasına göre deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşması imzalanması durumunda; Mısır, Türkiye ile anlaşma imzalamasına nazaran 15 bin kilometrekare deniz alanı kaybedecektir. Yunanistan’ın, Mısır ile anlaşma imzalamak uğruna adalarına kısmi deniz yetki alanı tanıyarak bir sınırlandırma anlaşması imzalaması durumunda ise Türkiye’nin adaların ana karalar gibi deniz yetki alanı olamayacağı tezini kabul edilmiş olur ki, bu da Yunan politikalarının çöküşü anlamına gelecektir.
- b. Yunanistan, GKRY ile deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşması imzalayabilir. Yunanistan ve GKRY aralarında zaten bir sınırlandırma anlaşması zımni olarak varmış gibi hareket etmektedirler. Ancak bu hattın hukuki olarak geçerli olabilmesi için Türkiye-Yunanistan ve Türkiye-GKRY

arasında anlaşma imzalanması gerekmektedir. Ancak bu anlaşmaların neticesinde Yunanistan-GKRY arasında anlaşma imzalanması söz konusu olabilir. Böyle bir durum da gerçekleşmeyeceğinden, bu anlaşma hiçbir anlam ifade etmeyecektir. Diğer yandan, ifade edilen GKRY-Yunanistan hattı olmadan tüm alanları kapsayacak şekilde Yunanistan-GKRY anlaşması imzalanması durumunda ise deniz hukukundaki her türlü kural, norm ve prensip çiğnenmiş olacaktır ki bu anlaşmanın diğer taraflarca desteklenmesi mümkün olmayacaktır.

c. Yunanistan ve GKRY ikilisi, Türkiye-Libya deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşmasını geçersiz ilan ettirmek için Libya'da Hafter'i destekleyebilir.

Libya UMH, Türkiye ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılması anlaşması imzalayarak, Yunanistan ile yapılacak anlaşmaya nazaran 16 bin 700 kilometrekare daha fazla bir deniz alanı kazanmıştır. Libya, Türkiye ile imzaladığı anlaşmada yer alan prensiplerin Yunanistan ile (ve hatta İtalya ile) yapacağı anlaşmalarda uygulanmasını talep edilecek ve böylelikle asgari 39 bin kilometrekare daha deniz alanı kazanacaktır. Dolayısıyla Libya'da hangi yönetim başa gelirse gelsin, Türkiye ile yapmış oldukları bu anlaşma ile kazanılan deniz alanlarını Yunanistan'a vermeye yanaşması milli menfaatlerine son derece aykırı olacaktır.

Gelecek Dönemde Yapılması Gerekenler⁽⁷⁾

1. Lübnan kamuoyuna,

- GKRY ile anlaşma yaparak kaybettiği 3 bin 957 kilometrekare deniz alanını anlatmak.

2. Mısır kamuoyuna,

- Türkiye yerine GKRY ile anlaşma yaparak 11 bin 500

kilometrekare deniz alanını kaybettiklerini,

- GKRY-Mısır MEB anlaşmasının imzalanması sonrasında, dönemin GKRY Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanı Nicos A. Rolandis'in yaptığı açıklama ile, "sınır olarak ortay hattın belirlenmesinin çok önemli ve kendileri için çok büyük bir başarı olduğunu, GKRY'nin bu anlaşma ile sahip olduğunun dört katı fazlası bir alanda egemenlik haklarına sahip olduğunu" itiraf ettiğini,⁽⁸⁾
- Mısır'ın Yunanistan yerine Türkiye ile anlaşma yapması durumunda deniz alanı kazanacağını anlatmak.

3. Libya kamuoyuna,

- Türkiye ile yapmış olduğu anlaşma ile 16 bin 700 kilometrekare deniz alanı kazanıldığını,
- Bu anlaşmada uyguladığı prensipler ile Yunanistan ve İtalya ile anlaşma yapması durumunda asgari 39 bin kilometrekare deniz alanını daha kazanacağını anlatmak.

4. İsrail kamuoyuna,

- GKRY ile anlaşma yaparak 4 bin 600 kilometrekare deniz alanını kaybettiğini,
- İsrail'in Türkiye ile anlaşma akdetmesi durumunda 16 bin 344 kilometrekare deniz alanı kazanacağını,
- Böylelikle İsrail'in, Afrodit yatağının da bulunduğu GKRY'nin sözde 12 numaralı parselinin tümüne; 1, 7, 8, 9, 10, 11'in bir kısmına sahip olacağını (bu arada Türkiye de 1, 5, 6, 7'nin bir kısmına sahip olacaktır)
- Neticesinde sahip olacakları zenginlikleri (sadece 12 numaralı ruhsat sahasındaki Afrodit yatağında bile 125 milyar metreküp doğalgaz rezervi bulunduğu ilan edilmiştir) anlatmak. Sonraki aşamada ise Doğu Akdeniz'deki MEB'imizin harita ve koordinatlarının

BM'ye deklare edilerek ilan edilmesi gerekmektedir. **■**

KAYNAKÇA:

1. Dr. Cihat YAYCI; Sorular ve Cevaplar ile Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Kavramı, İstanbul-2019, s.44-53.
2. Dr. Cihat YAYCI, Libya, Türkiye'nin Denizden Komşusudur, İstanbul-2019, s.24
3. Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlanmasında Libya'nın Rolü ve Etkisi, Güvenlik Stratejileri Dergisi, Sayı 14, 2011 <https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/262/makaleler/14/arastirmax-dogu-akdenizde-deniz-yetki-alanlarinin-sinirlanmasinda-libyanin-rolu-etkisi.pdf>
4. "Sorular ve Cevaplar ile Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Kavramı" konulu makale (Dz.K.K.İği Dergisi, Sayı: 610, Mart 2011).
"Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlanmasında Libya'nın Rolü ve Etkisi" konulu makale (Güvenlik Stratejileri Dergisi, Cilt-7 Sayı-14, 2011).
"Exclusive Economic Zones (EEZ) of Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) in the Eastern Mediterranean" "Türkiye ve KKTC'nin Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölgeleri" konulu makaleler (Turkish Association of Petroleum Geologists (TAPG) Bulletin No.23 on December 2011).
"Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye" konulu makale (Bilge Strateji Dergisi, Cilt-4, Sayı-6, Bahar 2012).
"Delimitation of The Maritime Jurisdictional Areas Between Turkey and Libya in East Mediterranean" konulu makale (Geostrategic Pulse Dergisi, No 125, Romanya, 2012).
"Exclusive Economic Zones (EEZ) of Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) in the Eastern Mediterranean" konulu makale (Harvard Üniversitesi, 2013).
Deniz Hukuku Sempozyumu "Doğu Akdeniz'de Deniz yetki Alanlarının Sınırlanmasında Libya'nın Rolü ve Etkisi" konulu sunum (Çağ Üniversitesi/Mersin, Mart 2011).
"Deniz Yetki Alanlarımız ve Denizlerin Önemi" konulu sunum (Milli Savunma Üniversitesi/İstanbul, 21 Kasım 2018).
"Doğu Akdeniz ve Deniz Yetki Alanlarımız" konulu sunum (Deniz Harp Okulu/İstanbul, 28 Aralık 2018).
Denizcilik ve Deniz Güvenliği Forumu-2019 "Yeni Deniz Güvenlik Ekosistemi ve Doğu Akdeniz" konulu sunum (Girne Amerikan Üniversitesi/KKTC 11 Nisan 2019).
Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset Çalıştayı "Doğu Akdeniz'de Gelişmeler ve Deniz Yetki Alanlarımız" konulu sunum (Ankara Üniversitesi/Ankara, 29 Mayıs 2019).
"Doğu Akdeniz'de Güncel Gelişmeler" konulu sunum (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı-SETA Vakfı/Ankara, 20 Kasım 2019).
Ali KURUMAHMUT-Cihat YAYCI; Deniz Subayları İçin Temel Deniz Hukuku Barış ve Savaş Dönemi Mayıs 2011, İstanbul (ISBN:978-975-409-610-1)
Cihat YAYCI; Sorular ve Cevaplar ile Münhasır Ekonomik Bölge, Mayıs 2019, İstanbul, (ISBN:978-975-6786-20-8)
Cihat YAYCI; Maritime Exclusive Economic Zone (EEZ) in Eastern Mediterranean, November 2019, İstanbul (ISBN:978-975-6786-28-4)
Cihat YAYCI; Libya Türkiye'nin Denizden Komşusudur, ASAM, 2019 İstanbul, (ISBN:978-605-68534-9-4)
5. Dr. Cihat YAYCI; Sorular ve Cevaplar ile Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Kavramı, İstanbul-2019, s.44-53.
6. Dr. Cihat YAYCI, Libya, Türkiye'nin Denizden Komşusudur, İstanbul-2019, s.24
7. Dr. Cihat YAYCI, "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye", Bilge Strateji, Cilt 4, Sayı 6, Bahar 2012, s.37-41
8. Nicos A.ROLANDIS, "Natural Gas: The Journey", Political Bureau, 28 May 2014. "The median line was a great success for us."

Türkiye ve KKTC'nin öngörülen deniz yetki alanlarında araştırma ve sondaj gemilerimiz Deniz Kuvvetleri'nin himayesinde faaliyet icra etmiş, bidden izinsiz faaliyetlerin çoğunluğu özellikle son 3 yılda olmak üzere 20 gemi, 1 sondaj gemisi engellenmiştir.